

*Gerontologia* 4/2005

(Kasvun ja vanhenemisen tutkijat ry:n julkaisu / Föreningen för forskning i uppväxt och åldrande rf:s tidskrift)

## **Ikä ja asenteet lainasanoja kohtaan**

*Saija Tamminen*

Suomen kieleen on ilmestynyt uusia lainasanoja, ja varsinkin englannista tulleet lainat ovat tavanomaisia. Kuitenkin vaikka lainasanoja vilisee ihmisten puheessa, kirjoitetussa tekstissä niitä vielä vältellään. Tietyillä toiminnan alueilla lainasanojen käyttöä ei kuitenkaan vierasteta vaan ne kuuluvat luontevasti esimerkiksi tieteen sanastoon.

Eri-ikäiset henkilöt käyttävät erilaista kieltä, ja usein kiinnitetään huomiota varsinkin nuorten kielenkäyttöön. Mutta onko myös löydettävissä eroja ikäluokkien välillä lainasanoihin suhtautumisessa? Seuraavassa esittelen ikään liittyviä ajatuksia, joita on tullut esiin tutkimuksessani, joka käsittelee suomalaisten asenteita englannin kieleen.

Tutkimukseni on osa yhteispohjoismaista hanketta, jonka tarkoituksena on ollut kartoittaa sitä, miten englannin kielestä tulevia lainasanoja ja rakenteita käytetään pohjoismaisissa kielissä. Ensimmäinen tutkimusosio koostui puhelinhaastattelusta, jossa tuhannelta suomalaiselta kysyttiin heidän suhtautumistaan mm. lainasanoihin. Haastattelussa tutkittiin tietoista suhtautumista lainasanoihin muun muassa väitteiden muodossa. Yksi väite kuului näin: ”Suomen kielessä käytetään nykyään liikaa englanninkielisiä sanoja.” Yli 54 % vastanneista oli sitä mieltä, että suomessa käytetään liikaa lainasanoja. Tutkittaessa vastauksia ikäryhmittäin ilmeni, että nuoret ovat sallivampia lainasanoja kohtaan kuin vanhemmat ihmiset.

Toisessa tutkimuksessa tutkittiin ihmisten alitajuisia asenteita lainasanoja kohtaan. Tutkimukseen osallistui yli 600 eri-ikäistä ja eri puolilla Suomea asuvaa henkilöä. Tutkimus toteutettiin käyttämällä nk. matched guise -tekniikkaa, jossa testitiin

osallistuneille kerrottiin, että heidän tulisi arvioida uutistenlukijaksi hakevien henkilöiden persoonallisuutta pelkän äänen perusteella ja asettaa ehdokkaat paremmuusjärjestykseen. Testiin osallistuneet saivat kuunneltavakseen ja arvioitavakseen yhteensä viisi uutistekstiä. Yksi uutistenlukijaehdokas luki kaksi uutistekstiä, joissa toisessa käytettiin runsaasti englanninkielisiä lainasanoja (nk. englantilainen teksti), ja toisessa tekstissä lainasanoja ei käytetty lainkaan (nk. suomalainen teksti). Testiin osallistuville ei kerrottu, yksi lukijoista luki kaksi tekstiä. Tämän lisäksi kolme muuta uutistenlukijaehdokasta lukivat kukin yhden tekstin, jotka sisälsivät vaihtelevan määrän lainasanoja. Heidän lukemansa tekstit toimivat tutkimuksessa täyteteksteinä. Arviointivaihtoehtoina testattavilla oli kahdeksan luonteenpiirrettä: kunnianhimoinen, älykäs, itsenäinen, tehokas, miellyttävä, luottamusta herättävä, mielenkiintoinen ja rento.

Huomattava osa testiin osallistuneista vastaajista suhtautui myönteisemmin suomalaisen tekstin lukijaan kuin englanninkielisiä lainasanoja sisältävän tekstin lukijaan. Suhtautumiseroja havaittiin myös kun tuloksia tarkasteltiin ikäryhmittäin. Alle 30-vuotiaiden ikäryhmän tutkimustuloksesta käy selkeästi ilmi, että nämä kokivat suomalaisen tekstin myönteisemmin kuin englantilaisen tekstin. Yli 45-vuotiaiden ikäryhmissä vastaukset jakaantuivat tasaisemmin eikä tuloksia voi pitää selkeinä.

Suhtautuminen lainasanoihin näyttää siis vaihtelevan iän mukaan: tutkimukseen osallistuneet vanhemmat ihmiset reagoivat neutraalimmin englanninkielisiin lainasanoihin kuin nuoret vastaajat.

Näistä kahdesta tutkimuksesta voidaan havaita, että ihmisten tietoinen suhtautuminen lainasanoihin poikkeaa heidän tiedostamattomasta suhtautumisestaan. Kun tutkimukseen osallistujille esitettiin suora kysymys lainasanoista, nuoret vastasivat suhtautuvansa niiden runsaaseen käyttöön suhteellisen myönteisesti, kun taas vanhempien ihmisten vastausten mukaan Suomessa käytetään liikaa lainasanoja eli asenne englanninkielisiin lainasanoihin on kielteinen. Toisessa testissä, jossa tutkimuksen osallistujille ei käynyt ilmi, että tutkimuskohteena on suhtautuminen englannin kieleen, nuoret reagoivat

lainasanoihin kielteisesti ja vanhempien suhtautuminen oli puolestaan neutraali. Tulos voi johtua siitä, että vanhempien ihmisten suhtautumistapa asioihin on sallivampi kuin nuorten ja he reagoivat useimpiin tapahtumiin rauhallisesti, kun taas nuorilla on nähtävissä tietynasteista innokkuutta. Toisaalta vanhemmat ihmiset ovat suhteellisen konservatiivisia ja kannattavat vanhan säilyttämistä kun taas nuoret ovat valmiita uusiin muutoksiin.

Nuorten maailmassa englannin kielen vaikutus näkyy mm. popmusiikissa, elokuvissa ja nuorille suunnatuissa lehdissä, jotka pursuilevat englanninkielisiä sanoja. Englanti on nuorille tuttu kieli ja koulussa opittu englannin taito luo hyvät edellytykset sen käytölle. Lukiossa äidinkielen taitoa harjoitellaan aineiden kirjoittamisen muodossa ja yhtenä tärkeänä tavoitteena ovat ylioppilaskirjoitukset, joissa suomen kielen taidolla on merkittävä rooli. Kouluopin mukaan kirjoitetussa ja varsinkin julkisessa kielessä tulee käyttää suomenkielisiä sanoja englanninkielisten sijaan. Johtaako tämä mahdollisesti siihen, että nuoret reagoivat herkemmin englanninkielisiä sanoja käyttävään uutistenlukijaan kuin vanhemmat ihmiset? Nuoret erottivat englanninkieliset sanat joko tiedostamatta tai tietoisesti, mutta niiden käyttö koettiin kielteisenä, mikä kävi ilmi heidän vastauksissaan. Vanhemmat ihmiset eivät puolestaan reagoineet uutistenlukijan käyttämiin lainasanoihin, joka oli ainoa erottava tekijä näiden kahden, nk. suomalaisen ja nk. englantilaisen teksti välillä.

Mitä nämä kaksi eriävää tutkimustulosta kertovat asenteistamme englannin kieleen? Mahdollisesti sen, että ympäristö ja ympäristön odotukset muokkaavat sekä tietoista käsitystä mielipiteistämme että asenteitamme mutta myös sen, ettei tiedostamaton mielipide ole aina sama kuin tietoinen mielipide.

Saija Tamminen  
FM, tutkija  
Pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuden laitos  
Helsingin yliopisto